

Сергій Соловійов

докторант кафедри інформаційної політики та цифрових технологій
НАДУ при Президентіві України, к.соц.ком., доцент

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА МЕРЕЖЕЦЕНТРИЧНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Органи публічної влади у своїй діяльності повинні враховувати мережевий статус учасників, тобто їх належність до віртуальних структур обміну даними і взаємодії між ними. Використання потенціалу мереж, зокрема в процесі реалізації стратегічних комунікацій, стає необхідністю, тому актуальним уявляється дослідження їх характеристик. У статті проаналізовано поняття мережецентричності, запропоновано бачення місця цього явища у публічному управлінні, а також окреслено взаємозв'язок мережецентричності, як однієї із управлінських характеристик в умовах мережевого суспільства, і стратегічних комунікацій.

Ключові слова: мережа, публічне управління, мережецентричне управління, мережеве управління, стратегічні комунікації, обмін інформацією, взаємодія.

Serhiy Solovyov

doctoral student of Information Policy and Digital Technologies Department,
NAPA under the President of Ukraine, PhD of Social communication, Docent

STRATEGIC COMMUNICATIONS AND NETWORK-CENTRIC MANAGEMENT INTERCONNECTION IN PUBLIC ADMINISTRATION

Topicality. The factor of the information society has a significant influence on the formation and adoption of managerial decisions. Cloud platforms, open data, blockade, internet things, smart technologies and other network concepts expanded the information and communication capabilities of players. The activities of the public authorities not will be effective without regard to the network status of participants, that is, their participation in the virtual structures of data exchange and interaction between them.

Problem setting. In a network society, the status of a participant has many options. A citizen as a subject of communication (network participant) can represent both himself and the part of the decision-making society. There is an obvious tendency to expand networks, to create new ones and to intensify the use of networks by all parties. There is a problem of mastering the possibilities of network interactions by public actors. There is a danger of the state losing its subjectivity, reducing its influence. The implementation of strategic communications in this case will not be effective.

Paper objective is to analyze the phenomenon of network-centric management and its place in strategic communications. Recent research and publications analysis. The phenomenon of network centrality has not yet received due attention in the Ukrainian research field. Objects of a few scientific research are thematically disparate examples, which does not allow to form a coherent picture. The issues of network centeredness in the processes of public administration and strategic communications remain unexplored.

Paper main body. For the state to exercise influence over citizens, it must be a member of this network. The concept of a single decision-making center, in this case, loses its relevance because decisions are made with the participation of network players. This means that management is moving to the network and will be conducted in the process of discussions, approvals, a search of common benefits. Network-level management is also explained as netcentric, network-centric, and network management. In our view, if we consider the network management from the point of view of the subject's influence on the object, then this object will be the actual network. Therefore, network management is the management of the network of objects. The term "network management" means that the decision is taken by the network itself (collective entity).

The difference between networks can also be explained by the fact that network centrality is characterized by self-sufficiency of network actors in decision-making; lack of a single permanent management center; creation of a single information space for the proper use of resources. But similar effects are observed in network management.

In general, the properties of the network are described as the opposite of the hierarchy. We can argue that active players will fully exploit the network to implement their initiatives (public authority is also included in this circle) to achieve a certain common good.

Conclusions of the research. Important features of network criticism in public management are synchronization of actions of network players; multi substantiality of network participants; the direction of action of players to achieve a common result; the development of information and technology infrastructure.

Networking centrality is a positive factor for the implementation of strategic communications through the synchronization of communicative influences.

Key words: network, public administration, network center management, network management, strategic communications, information exchange, interaction.

На формування та прийняття управлінських рішень має значний вплив чинник інформаційного суспільства. Хмарні платформи, відкриті дані, блокчейн, інтернет речей, smart-технології та інші мережеві концепти розширюють інформаційно-комунікативні можливості гравців. Діяльність органів публічної влади не вбачається ефективною без урахування мережевого статусу учасників, тобто їх належності до віртуальних структур обміну даними і взаємодії між ними. З погляду стратегічних комунікацій мережі можна трактувати як учасників комунікативних процесів, а також як цільові аудиторії. Успішність впливу на ці аудиторії залежить від використання управлінського потенціалу мереж. Дослідження характеристик мереж – актуальна проблема через їх значення для досягнення державою цілей національного рівня, тобто мети стратегічних комунікацій.

Постановка проблеми

Ідентифікація суб'єкта управління як учасника певної мережі (належності до певного класу) і місця цього суб'єкта в мережі значною мірою визначають характер комунікації. Проте в умовах мережевого суспільства статус учасника відрізняється багатоваріантністю. На прикладі публічного управління це може виявлятися в тому, що громадянин як суб'єкт комунікації (учасник мережі) може презентувати і себе, і частину суспільства, яка приймає рішення. При цьому він ініціює зміни, бере участь у їх втіленні, критично оцінює дії органів влади і самих же громадян – як учасник більше ніж однієї мережі (у соціальному і технологічному вимірах).

Визначальним у цих процесах вважаємо стійку тенденцію до розширення мереж, формування нових та інтенсифікації їх використання всіма учасниками (що можна позначити як «вживлення» в мережі). Постає проблема рівня освоєння публічними акторами можливостей мережевих взаємодій; цілком реальними уявляються бар'єри міжмережевої комунікації. Виникає загроза втрати державою як гравцем своєї суб'єктності, зменшення її впливовості. Здійснення стратегічних комунікацій у такому разі не матиме ефекту. Це, у свою чергу, постає внаслідок недостатнього осмислення характеристик мережецентричності. Відповідно, метою статті вбачається аналіз явища мережецентричності та його взаємозв'язок зі стратегічними комунікаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Явище мережецентричності поки що не дістало належної уваги в українському дослідницькому полі. Об'єктами нечисленних наукових розвідок стають тематично розрізнені приклади, що не дозволяє сформуванню цілісної картини.

У дослідженні [1, с. 78] наводяться характеристики мережецентричності, виражені через комунікативну складову, що найближче до нашої теми (докладніше розглянемо їх нижче).

У роботі [2, с.44] мережецентричне управління критичними динамічними процесами вказується як один з найбільш багатооб'єктивних напрямів у сфері інтелектуального управління. Це може співвідноситись із завданнями публічного управління (хоча в згаданій роботі автори в основному відштовхувались від необхідності вирішення організаційно-технічних завдань).

Військові аналітики описують мережецентричне протиставлення [3, с.24]. Воно полягає у «наданні безперешкодного доступу до своєчасно доставленої інформації всім, хто безпосередньо бере участь у збройній боротьбі, та особам, які ухвалюють рішення в усіх ланках військової ієрархії». Відкинувши оборонну специфіку, можна виокремити позиції, близькі до публічного управління: оперативне інформування суб'єктів та об'єктів управлінських процесів. Але при цьому ми не отримуємо характеристик, які б дали змогу виявити різницю між якісним інформуванням та базуванням управління на мережевих підходах. У працях зарубіжних дослідників [4], [5], [6] розглядаються безпекові аспекти мережецентричності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Виклад основного матеріалу

Невивченими залишаються питання місця мережецентричності у процесах публічного управління та стратегічних комунікацій.

Мережеве суспільство характеризується горизонтальними зв'язками, що означає відсутність ієрархії. У цьому разі члени співтовариства (мережі) поєднані рівноправними відносинами. Для здійснення державою обумовленого впливу на громадян вона як мінімум повинна бути учасником певної мережі. Поняття єдиного

центру прийняття рішень у такому разі втрачає свою актуальність – рішення приймаються за участі мережевих гравців. Це означає прийнятність те, що управління переміщується в мережу і здійснюватиметься в процесі обговорень, узгоджень, пошуку спільних вигод. Управління на рівні мереж означається і як мережецентричне управління (netcentric, network-centric), і як мережеве управління (network). Інколи межу між цими поняттями провести складно.

На наш погляд, якщо розглядати мережеве управління з позицій впливу суб'єкта на об'єкт, то цим об'єктом буде власне мережа. Тому мережеве управління – це управління мережею об'єктів. При мережецентричному управлінні рішення приймає сама мережа (колективний суб'єкт). Проте в роботах дослідників такий чіткий поділ виявляється не завжди.

Різницю між ними можна пояснити також тим, що мережецентричність характеризується самодостатністю мережевих акторів при прийнятті рішень; відсутністю єдиного постійного управлінського центру; створенням єдиного інформаційного простору для належного використання ресурсів. Але подібні ефекти спостерігаються і в мережевому управлінні, яке дозволяє гравцям застосовувати соціальні механізми у своїй діяльності, маючи переваги перед ієрархією та ринковими рішеннями, одночасно адаптуючи, координуючи та захищаючи зміни [7].

Тобто у загальному вигляді властивості мережі описуються як протиставлення ієрархії, а вказівка на соціальні механізми свідчить про важливість комунікативної діяльності учасників та їхню активність. Можна передбачити, що активні гравці словна експлуатуватимуть мережу з метою втілення своїх ініціатив (публічна влада також входить до цього кола) для досягнення певного спільного блага.

Л. Компанцева [1] пропонує бачення мережецентричності як децентралізації та прискорення обміну

інформацією, а також оперативності розробки та прийняття рішень. У наведеній роботі зазначено, що «мережецентричність покращує проходження комунікативних потоків за рахунок створення добре обізнаних розгалужених мереж, незалежно від їх географічної віддаленості».

Тут чітко вказується на зменшення впливу центру; з позицій публічного управління децентралізація означає субсидіарність, прийняття рішень відповідно до своєї компетенції, на своєму рівні. Це сприятиме здійсненню стратегічних комунікацій. Адже комунікатор, маючи виразні характеристики цільової аудиторії, може чіткіше сформулювати повідомлення.

Пояснення мережецентричності як спроможності функціонувати в різних мережових середовищах [8], (сформульоване у вимогах до сучасних лінгвістичних інструментів та інфраструктур) лежить поза темою публічного управління, проте теоретично тут може виявитися корисною підтвердження думки про існування у мережі різних центрів (виходячи з вказівки на різні мережеві середовища).

Логічно зумовлений опис мережецентричності дає працівник міністерства оборони США Д. Альберст: сила мережі покращує обмін інформацією; обмін інформацією та співробітництво підвищують якість інформації та спільну ситуаційну обізнаність; спільна ситуаційна обізнаність дозволяє самостійно синхронізуватися; вищезгадане різко підвищує ефективність місії [6]. Ми можемо констатувати, що ці характеристики відповідають не лише інтересам військового управління, а й можуть бути застосовані у практиці публічного врядування.

Звернімо увагу на пункт щодо синхронізації. У вищезгаданих роботах уже наголошувалося на необхідності створення єдиного інформаційного простору. Це дозволить учасникам одночасно отримувати дані, необхідні для підвищення результативності діяльності. Ефекту синхронізації неможливо досягти без інструментарію та інфраструктури, отже мережецентричність базується на технічному забезпеченні – іншого способу оперативного донести потрібну інформацію до розгалужених мереж не існує. Технічне забезпечення також визначальне з огляду на можливості використання мікротаргетингу.

Синхронність дає можливість гравцям не лише правильно оцінити ситуацію, а й виробити реакцію, яка в цій ситуації буде найефективнішою. Вирішальне значення при цьому має тип мереж: перед послідовною мережею типу «ланцюжок» і мережею «зірка», яка з'єднує центр із периферією, перевагу матиме багатоканальна мережа «колесо», в якій всі між собою поєднані й характеризуються як рівноправні учасники [9].

Соціальні інтернет-мережі з їх горизонтальними комунікаціями і різноманітними групами є прикладом втілення подібних варіантів. У цьому разі мережа фізичних суб'єктів нарощується за рахунок віртуальних учасників.

Багатоканальна модель «колесо» (рух інформації між усіма суб'єктами) практично нівелює центр, який стає рядовим суб'єктом у цьому процесі. Але для публічно-управлінських процесів, це, вочевидь, виклик. Зважаючи на характеристики багатоканальності цієї моделі мережі, центр, скоріше за все, не нівелюється, а набуває ознак динамічності.

Відповідно, для здійснення ефективного управління важливим буде з'ясування наступних питань:

- місце розміщення центру в конкретний період;
- співвіднесення певного учасника мережі з певним центром;
- чинники зміни центру;
- передбачуваний напрям переміщення центру;
- фактори утримання центру в заданих параметрах.

Ці та інші позиції впливають на управлінські процеси і прийняття рішень.

Визначальною умовою прийняття рішень в мережовому управлінні німецький політолог Fritz Scharpf [10, р. 46] вважає «раціональність переговорів» (negotiation rationality) на противагу «раціональності суті» (substantial rationality), яка регулює державне право, та «процедурній раціональності» (procedural rationality), яка регулює ринкову конкуренцію. Розуміючи під переговорами комунікативні дії гравців, спрямованих на досягнення балансу інтересів, ми можемо зробити висновок про рівноправність цих гравців (принаймні, ситуативну відсутність підлеглості). Таким чином, говоримо про полісуб'єктність учасників, тобто вкотре підтверджується багатокентричність управління.

Про це в тому числі пишуть нідерландські дослідники К. Van Kersbergen, F. Van Waarden, характеризуючи роль мережевого підходу до врядування (governance networks). Вони називають таку його особливість, як багатокентричність у порівнянні з єдиноцентричністю традиційних методів управління [11, р. 151].

Проте наявність багатьох центрів прийняття рішень – це ще не автоматична ознака мережецентричності. Приклади із сучасної практики (найяскравіший – Революція Гідності) свідчать, що рішення можуть прийматися у мережах громадян, у мережах партій, у мережах влади, але при цьому вони не відповідають інтересам одне одного, що перешкоджає їх утіленню. А мережеве управління, на думку данських учених Eva Sørensen, Jacob Torfing, складаються зі значної кількості взаємозалежних гравців, які досягають результату в процесі взаємодії між собою [12, р. 195–218]. Тут також нема прямої вказівки на те, чи вирізняється під час взаємодії певний центр (управлінський, координаційний, ідейний тощо). Але, якщо результат досягається, можна вважати, що гравці мають горизонтальні зв'язки, і вироблення рішень відбувається шляхом узгодження.

Властивість мережі приймати рішення ситуативною конфігурацією гравців (тобто динамічним центром) на перший погляд вступає в конфлікт із завданнями публічного управління. Адже орган публічного управління – це стала структура. Здійснюваний нею вплив – формалізований, значною мірою він характеризується очікуваністю і регламентованістю. А рішення, прийняте динамічним центром, опирається на бачення учасників мережі й може не враховувати інтересів публічної влади (у широкому розумінні – держави). Проте насправді конфлікт поверховий.

По-перше, мережецентричне рішення (щодо досягнення стратегічних цілей) – декларативне, оскільки його реалізація без участі органів публічного управління не уявляється можливою, або, принаймні, проблематична. По-друге, орган публічної влади також може бути учасником мережі й впливати на реакцію учасни-

ків. По-третє, рішення, прийняте мережевими учасниками без участі органів публічної влади, за взаємним узгодженням може позиціонуватися як дорадче.

Питання, яке виникає при цьому – як розподіляти, і чи слід розподіляти відповідальність за рішення. Адже виробляють його багато центрів, а реалізувати мусять один, уповноважений на ці дії – публічна влада. Очевидно, відповідь близька до того, що поняття «багатосторонні зацікавлені сторони в управлінні» повинно сприйматися як новий шлях на користь включення всього суспільства [13]. Якщо це так, то процес пошуку рішення відбувається від впливового усвідомлення відповідалності. Держава в цьому разі може застосовувати стратегічні комунікації для формування ставлення і певної лінії поведінки учасників мереж. Тому суспільство зацікавлене використовувати мережецентричне управління для досягнення благ.

Перспективним у цьому плані можна вважати інтернет речей (IoT, від англ. «Internet of Things»). Одна з найсучасніших технологічних новацій – це вид мережі, яка з'єднує не людей, а технічні пристрої, але призначена для задоволення потреб людей (тут ми не беремо до уваги потенціал побутового використання IoT). Ця мережа спрощує управлінські процеси, не змушуючи людину заглиблюватися у процеси технічного рівня. Світова дослідницько-консультативна компанія Gartner визначає інтернет речей як мережу фізичних об'єктів, що містять вбудовані технології для комунікації та взаємодії з їх внутрішніми станами або зовнішнім середовищем [14]. Фактично, тут окреслюється внутрішньотехнічна мережа, яка має певні точки виходу в зовнішні мережі для взаємодії з людиною. Це цікавий приклад інтелектуального управління, мережі, в якій центром стають то технічні пристрої, які виконують певні функції, то людина – для контролю, кореляції, прийняття рішень тощо.

У дослідженнях, присвячених розгляду проблем мережецентричного суспільства, часто цитуються спостереження про характер останнього: зміна фокусу з платформи на мережу; перехід від розгляду акторів як незалежних суб'єктів до їх трактування як частини постійно змінюваної системи; важливість прийняття стратегічних рішень, спрямованих на адаптацію чи навіть виживання в змінних екосистемах [15].

По двох десятиліттях після згаданої публікації можна впевнитися у справедливості викладених положень, при цьому для України ще попереду багато нового. Громадське суспільство продемонструвало і демонструє нині значний потенціал: активісти, які жертвували життями під час Революції Гідності, добровольці, які долучалися до бойових дій на Сході, волонтери, які організували допомогу війську. Останнім часом зусилля громадянського суспільства значною мірою спрямовані на вирішення актуальних проблем, наприклад, у сфері боротьби з корупцією. Ці приклади – водночас і приклади діяльності мереж, і приклади цілей стратегічних комунікацій.

У коментарі до вищезгаданого джерела Г. Рубенштейн – практик у бізнесі, державному управлінні, стратегічному плануванні, комунікаціях – пише, що в неприбутковому середовищі домовленості про розподіл доходів та інших ресурсів можуть створювати міцний зв'язок між неприбутковими організаціями та серед неприбуткових організацій. Він вважає, що зацікавлені

сторони повинні мати додаткові, а не конкуруючі інтереси. Спільна етика дозволить всім зацікавленим сторонам працювати разом, і не вдаватися до обману інших [16]. Це спостереження не обов'язково стосується мережецентричного публічного управління. Проте варто погодитися, що наведене бачення принесе користь при його здійсненні. Відсутність конкуруючих інтересів і спільна етика – перспективна основа для мережі, яка передбачає значну кількість взаємозалежних гравців.

Сутнісними характеристиками мережецентричності у публічному управлінні назвемо синхронізацію дій мережевих гравців; полісуб'єктність учасників мережі; спрямованість дій гравців на досягнення спільного результату; розвиненість інформаційно-технічної інфраструктури.

Однак при переході від теоретичного обґрунтування до практичного впровадження постає виклик: система органів публічної влади, маючи формальні ознаки мережі, не є такою з огляду на наповненість вертикальними зв'язками порівняно з горизонтальними. Відповідно, в такому разі важко артикулювати й реалізувати спільну мету. Подолання цього виклику можливе за умови включення всіх зацікавлених сторін в обговорення й присвоєння вертикальним зв'язкам суто технічних функцій. Вбачається доцільним приваблювати до цього стратегічні комунікації, здатні ефективно впливати на цільові аудиторії.

Для реалізації стратегічних комунікацій мережецентричність постає позитивним фактором через синхронізацію комунікативних впливів. У той же час синхронізація може завадити точності доставки повідомлень цільовій аудиторії, оскільки повідомлення будуть доступними всім учасникам. Для зменшення впливу цього чинника повідомлення слід актуалізувати.

Література.

1. Компанцева Л. Дослідження соціальних мереж: трансфер міждисциплінарності. Східноєвропейський журнал психолінгвістики. Том 2, Число 1, 2015.
2. Павлов В. В., Шепетуха Ю. М., Мельников С. В., Волков А. Е. Интеллектуальное управление: подходы, результаты и перспективы. Кибернетика. и вычислительная техника. 2017. № 1 (187).
3. Пермяков О. Ю., Солонников В. Г., Прибілєв Ю. Б. та ін. Використання інформаційних технологій та застосування космічних систем в інтересах військ (сил): підручник. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2014. 208 с.
4. Art Cebrowski, and John Gartska. Network-Centric Warfare: Its Origin and Future. URL: http://www.kinection.com/ncoic/ncw_origin_future.pdf.
5. Roy Ladner, Frederick E. Petry Net-Centric Approaches to Intelligence and National Security. Springer Science & Business Media, 2006. 178 p.
6. Alberts David S. Information Age Transformation: Getting to a 21st Century Military. Washington, D.C.: CCRP Press, 2002.
7. Candace Jones, William S. Hesterly, Stephen P. Borgatti. A General Theory of Network Governance: Exchange Conditions and Social Mechanisms URL: <http://amr.aom.org/content/22/4/911>.
8. URL: http://ontology.inhost.com.ua/index.php?graph_uid=2002&item_id=125&mode=detail.

9. J. Arquilla, D. Ronfeldt. The Advent Of Netwar URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR789.html.

10. Scharpf F. Actor-centered institutionalism. Games real actors play actor-centered institutionalism in policy research, Boulder, Colorado: Westview Press, 1997.

11. Kees Van Kersbergen, Frans Van Waarden. Governance' as a bridge between disciplines: Cross-disciplinary inspiration regarding shifts in governance and problems of governability, accountability and legitimacy. European Journal of Political Research. Volume 43, Issue 2, March 2004. P. 143–171.

12. Sørensen E., Torfing J. The democratic anchorage of governance networks. Scandinavian Political Studies, Wiley, September 2005, 28 (3).

13. Rolf H. Weber, Romana Weber. Governance of the Internet of Things. Legal Perspectives. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2010. 135 p. P.69.

14. URL: <https://www.gartner.com/it-glossary/internet-of-things>.

15. James F. Moore. The Death of Competition: Leadership and Strategy in the Age of Business Ecosystems. Harper Business, 1996.

16. Book Review and Commentary by Herb Rubenstein, President, Sustainable Business Group URL: <http://www.herbrubenstein.com/articles/THE-DEATH-OF-COMPETITION.pdf>.